

Tomáš Avramov

Janovská církev, Wulfilas, Maní, Mongolové, bogomilové

Minule jsme si něco naznačili o existenci tzv. církve sv. Jana Berme toto označení „církev“ s rezervou, je to neformální společenství, žádná oficiální církev. Když už jsme u toho, význam slova církev pochází z řeckého *kyriaké*, což je patřící Pánu“. Dalo by se říci, že pravá církev existuje od pradávna a že do ní patří všichni zasvěcení jedinci lidské historie (ostatní lidé by měli postupně do tohoto společenství zasvěcenců dorůst). Nás ale bude zajímat zejména vliv této „církve“ na dějiny v období po změně letopočtu. Existuje legenda, částečně reflektovaná i v Bibli, v které se praví, že Josef z Arimatie, tajný Ježíšův učedník a přítel, pomáhal sejmout Kristovo tělo z kříže a uložit ho do hrobu, za který zaplatil. A v legendě se praví, že tento Josef / Arimatie byl obchodník a při cestách na Západ s sebou odvezl svátý Grál (misku, do níž byla zachycena Kristova krev). Co to vlastně znamená? Josef z Arimatie byl velký zasvěcenec a odvezení Grálu na Západ znamená odvezení pravého významu Kristova učení na Západ, do tehdejších keltských kruhů, které ho očekávaly a byly schopné ho uchovat pro budoucnost. Vnější, formální křesťanství šlo přes Řím (to neznamená, že římská církev nenesla ve svých základech pravý obsah křesťanství, ale je v ní vždy upozaděná nebo i zapomenut) a vnitřní, osvícené křesťanství se ubíralo cestou přes Kelty a tehdy vznikající západní a severní evropskou kulturu.

Například i takový svátý Martin je sice popisován jako biskup římské církve, ale ve skutečnosti to byl „keltský“

křesťan a zasvěcenec, který zakládal velice hluboká duchovní společenství na území dnešní Francie, Holandska Německa, a teprve později si ho římská církev „přivlastnila“, aby se v těchto zemích mohla snadněji šířit. Podobné to je s Wulfilasem (asi 3.-4. století n. l., znění jména též Ulílu* či Wulfila), což byl germánský zasvěcenec, který šířil křesťanství mezi Góty a v podstatě vytvářel základy germánské řeči. Od něho pochází slovo „leh“ - já, a je to zkratka Iesus Christus - I.CH., poněvadž Kristus je ve vědění janovské¹ církve světové Já, které má každý člověk v sobě, a Wulfilas to takto vložil přímo do středu jazyka. Církev z něho opřel „udělala“ biskupa, misionáře a navíc kacíře. Pohyboval se přibližně v oblastech od jižního Švédska až po Bulharsko.

Máme zde tedy „tajné“ šíření křesťanství na Západ a teď se ještě v tomto ohledu podíváme na Východ. Jenom si vysvětlíme, proč se tolik zaobíráme nějakým křesťanstvím. Ono to totiž dnes tak vůbec nevypadá, ale veškerá skutečná lidská práva, péče o člověka, respektování jeho svobody a svéprávnosti, pohled na člověka jako nenarušitelnou bytost, ale i používání rozumu a smyslů k probádání světa, to vše pochází z původních a vnitřních obsahů křesťanství. Církev to na jednu stranu částečně šířila a na druhou stranu dělala všechno možné pro to, aby člověk takto vznešeně vnímán nebyl, až to vypadá, že to byla pozdější renesance a osvícenství atd., kdo lidem přinesl svobodu na úkor církve. Ve skutečnosti to však byl univerzální vliv Kristova impulzu, který tyto pohledy otevřeně přinesl všem lidem. A je též pravdou, že renesance či osvícenství byly tímto impulzem inspirovány.

Zmínili jsme Martina a Wulfilase a nyní se zastavíme u perského Máního. Máni byl velice zvláštní jedinec, který o sobě prohlašoval (nebo o něm prohlašovali jiní), že je jedním z vtělení Ducha svátého; své okolí provokoval nezávislostí, moudrostí, pravdivostí, odvahou a také nekonformností

(nepodřízeností) tak, že byl nakonec opět dost strašlivým způsobem umučen (oslepení, čtvrcení těla, pálení atd.). Jeho učení (manicheismus) v sobě spojovalo křesťanství a staré perské učení proroka Zarathuštry, které pojednává o dobrých a zlých silách ve světě. Pro nezasvěcené jedince tedy toto učení vypadalo jako dualistické, jako kladoucí do neustálého sporu dobro a zlo, což tak ve skutečnosti není; zlem se Máni zabýval proto, aby mohlo být rozkryto, pochopeno a proměněno. Během pár set let se manicheismus rozšířil do Orientu a byl ve své době nejrozšířenějším „náboženstvím“ vůbec (ne největším, ale nejvíce rozšířeným), třebaže byl ve všech zemích, kam došel, a také v Římské říši často pronásledován. V severní Indii a v Číně někteří Máního dokonce považovali za vtělení bódhisattvy Maitréji (to je budoucí Buddha Maitréja), což nebylo zcela přesné, ale přesto výmluvné, a je jisté, že tibetský buddhismus, mnohé školy čínského buddhismu, šivaistické a tantrické filosofické školy v Indii (například kašmírský šivaismus) vznikaly pod vlivem manicheismu, i když si na to už nevzpomínají. To vše mělo vliv i na kulturu a světské dějiny těchto zemí. Manicheismus byl též jednou z nauk, kterou vyznávali Mongolové, dědicové Čingischánovy říše, to ovšem bylo až tisíc let po Máního smrti. Zde opět vidíme, jak původně skvělé učení může sloužit k opačným účelům.

Říše Mongolů byla ve své době největší říší na světě. Prvním sjednotitelem mongolských kmenů byl Čingischán (ten měl jako učitele jistého zasvěcence již upadlých „zbytků“ atlantských mystérií). Mongolové si postupně podmanili Čínu, část Sibiře a postupovali směrem na Západ až do dnešního Polska, na Moravu a do Uher. Byli to skvělí válečníci, ovšem velice krutí. Dá se říci, že jejich tažení Evropou zastavil nebo alespoň pozměnil český král Václav I., který spěchal v roce 1241 na pomoc polskému Jindřichovi II. Pobožnému v bitvě u Lehnice. To sice nestihl a Poláci byli poraženi, ovšem Václav I. poté zarazil mongolský

postup, nepustil Mongoly do Čech a ti se obrátili, přes Moravu odtáhli do Uher a pak (z důvodu smrti mongolského chána Ogedeje, což byl Čingischánův syn) už navždy z Evropy (vyjma Ruska) zpět do Asie. Části mongolských říší se v té době říkalo Zlatá horda a je s nimi spjat pojem „Tataři“. Tataři byli obyvatelé zemí mezi Mongolským a Černým mořem, a zatímco Mongolové byli vládnoucí vrstvou ve své říši, Tataři tvořili většinu jejich vojsk. Je ještě zajímavé, že historie Ruska je výrazně ovlivněna mongolským vpádem i pozdějším působením Zlaté hordy. První ruský car Ivan Hrozný (1530-1584) s Tatary spolupracoval a pro zvolení svého titulu byl inspirován tatarskými chány a byzantskými císaři; jeho faktický následník Boris Godu nov (který měl velký a neblahý vliv na ruské dějiny) pocházel přímo z tatarského rodu. A později Petr Veliký (1672— 1725, zakladatel Petrohradu a zřejmě nejvýraznější ruský car vůbec) pocházel po matce z tatarské krve a je skutečně možné říci, že dobytelský živel, který máme dnes spojený s Ruskem, tam přišel s Mongoly a Tatary a nebyl vlastní slovanským obyvatelům evropské části Ruska.

O pár století dříve, v 9. a 10. století, působil na slovanské obyvatele evropských oblastí dnešního Ruska, Běloruska a Ukrajiny ještě jiný vliv v podobě vikingských průniků ze severozápadu (tzv. Varjagové, což je ruské označení pro švédské Vikingy), který s sebou naopak přinesl potřebný impulz pro posílení individuálního sebevědomí, postupného nabývání vědomí jáství, které se tam zvolna rozvíjí.

Výše zmiňovaní Máni, Wulfilas a Martin byli všichni ze společenství janovské církve. A jak jsme se minule dozvěděli o Augustinovi a jeho sporu s manicheismem, je zajímavé, že Augustin znal přímo jednoho manicheistu, který mu svou odvahou k poznání i temných stránek bytí naháněl až hrůzu. Tento manicheista se jmenoval Faustus a je opravdu jedním z předobrazů Goethova Fausta.

Když opět přeskochíme pár století, vidíme, že na manicheismu navazuje společenství bogomilů, které vzniklo v 10. století našeho letopočtu v tehdejší Bulharsku, dnes je to území Bulharska, Severní Makedonie, Srbska atd.). Zakladatel hnutí není historicky znám, hovoří se o něm též jako o „knězi“ Bogomilovi. Jako o hlavním šířiteli bogomilství se mluví o Bojanu Mágovi, synovi cara Meeona I. (864-927). Bojan Mág je legendární postavou bulharských dějin, o níž není též mnoho historických pramenů. Měl studovat na univerzitě v Konstantinopoli a měl být též obeznámen s egyptskými mystérii. Bogomilové byli také pronásledováni, podobně jako manicheisté; tato společenství byla vždycky pronásledována, protože jejich stoupenci přestávali být poslušní vůči světské i církevní moci. S bogomilstvím byla jednak vzdáleně spojena mise Cyrila u Metoděje (po vyhnání misie z Velké Moravy v roce 885 přijal její zbylé účastníky car Simeon v Bulharsku), jednak se jeho pronásledování stoupenci rozutekli po Evropě a objevili se třeba ve Francii jako hnutí katarů (katar, z toho vzniklo české „kacíř“). A tito kataři a bogomilové měli dále skrytý vliv v Evropě, který se projevil výrazně i v husitství, a to zase později v reformaci a třeba náboženském exilu reformačních hnutí (jako jsou mennonité, anabaptisté, kvakeři) do severní Ameriky.

Někdy se lze setkat s tím, že některé výběžky janovského křesťanství jsou označovány též jako gnostické (gnóze - poznání). Spolu s tím existovaly v prvních stoletích našeho letopočtu různé konkrétní antické školy gnosticizmu, vztáhnout však na ně označení gnóze by bylo příliš vymežující. Pojem gnóze u janovského křesťanství spíše odkazuje v pravém smyslu tohoto slova na živé vědění, poznání, prožívání pravd, které jeho představitelé znali a nesli. To nevyklučuje, že takové vědění nemohli mít někteří z představitelů antických gnostických škol.